

ЗНАЧЕННЯ, ЗДОБУТКИ, ПРИЧИНИ ПОРАЗКИ ТА ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД УЦР ДЛЯ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

ВІВЧАРЕНКО Олег Антонович,

*д.ю.н., доцент, доктор права Українського
вільного університету, заступник директора
юридичного інституту Прикарпатського
національного університету ім. В. Стефаника*

Перемога лютневої революції в Росії послужила могутнім поштовхом для пробудження національної свідомості українського народу, посиленого прагнення до визволення. Рух за здобуття національно-територіальної автономії, провідником якого виступила українська інтелігенція, набував усе більшої сили, вимагав нових форм і методів діяльності. Національні ідеї відповідали потребам і сподіванням мас, з ними пов'язували великі події і вони швидко стали гаслами народу. За змістом, суттю український рух мав справедливий, об'єктивно обумовлений демократичний характер. Він набував організуючої сили та охоплював усе ширші верстви населення. Першочерговими завданнями вважались легалізація і відродження української мови, українізація початкової, середньої та вищої школи, державних і громадських організацій, створення українських видавництв тощо.

4 (17) березня 1917 р. у Києві зібралися представники усіх українських політичних партій, професійних, культурних організацій, товариств. На цьому зібранні була створена Українська Центральна Рада – спочатку як українська загальногромадська репрезентація і координаційний центр. Головою її обрано видатного українського вченого М. Грушевського, який у березні повернувся з московського заслання до Києва. Вже 22 березня (за новим стилем) Центральна Рада видала відозву «До українського народу», в якій закликала населення до спокою, недопущення анархії, згуртування, організації політичних, економічних і культурних товариств, творення нового, вільного життя.

На підтримку Центральної Ради 1 квітня у Києві була проведена багатотисячна маніфестація, яка закінчилась мітингом. Прийнята резолюція підтримала російську революцію, висувала вимоги скликати установчі збори та добитися автономії України [1, с. 62].

Отже, бачимо, що у ті дні починають викристалізовуватися дві лінії у суспільному русі: соціальна і національна. Водночас, національна лінія, яку представляла Центральна Рада, не відокремлювалася та тісно перепліталася із соціальними проблемами України. Бо ж за своїм партійним складом, переконаннями, ідеологією Центральна Рада складалася здебільшого з української інтелігенції соціалістичної спрямованості (соціалістично-революціонерів, соціал-демократів, соціал-федералістів та ін.). Саме соціальні проблеми хвилювали їх понад усе. Однак не забували вони і про політичні: все-таки серед них переважали українці. Політичні цілі і домагання були сформульовані так: «територіальна автономія України з державною українською мовою» у складі федеративної демократичної Російської республіки, із забезпеченням прав національних меншостей – росіян та ін.

Про незалежність, отже, майже ніхто з провідних українських діячів тоді не помішляв. Від цих прагнень Центральна Рада не відступала ні на крок аж до докорінної зміни політичної ситуації, викликані жовтневим переворотом у Петрограді.

Послідовна боротьба за автономію України, її національно-культурне відродження

сприяли зростанню впливу й авторитету Центральної Ради, демократичної за складом, формами і методами діяльності, серед широких верств населення України. Її концептуальна платформа значною мірою ґрунтувалась на поглядах видатних українських політичних мислителів, які ніколи не відокремлювали ці погляди від загальнонародської демократичної філософсько-політичної скарбниці, зокрема Г. Сковороди, М. Драгоманова, узагальнених і відображених у працях М. Грушевського, В. Винниченка, С. Єфремова та ін. Але очевидно, під впливом М. Драгоманова, який не вірив у можливість відновлення української національної державності, прагнучи спрямувати український соціально-політичний рух у русло боротьби за демократизацію і федералізацію в межах Російської та Австро-Угорської держав, ті ж М. Грушевський, В. Винниченко й інші висували питання тільки про автономію України, не мислили її у відриві від Росії.

Тут доцільно згадати листа М. Драгоманова до українського історика і публіциста Ю. Яворського від 30 серпня 1894 р., у якому той пише: «Невірно Ви звете мене «сепаратистом»... Політично я од Росії не одділявся і нікому не радив одділятись, од літератури російської теж, бо писав і пишу по-російському [2, с. 170].

Щоправда, не всі тоді так думали, бо видатний український політичний діяч і публіцист Д. Донцов постійно і чітко виступав проти російського шовінізму й імперіалізму в усіх його проявах, застерігав від орієнтації на Москву, незважаючи на те, царська вона, республіканська чи соціалістична [3, с. 79]. Недарма, перебуваючи на той час у Києві, він не увійшов до складу Центральної Ради чи інших її органів, не поділяючи «федералістичних», «вірогідданих» переконань М. Грушевського, В. Винниченка й інших українських соціалістів.

З самого початку свого існування, діючи на засадах демократизму, не претендуючи, однак, на роль повноважних представників народу і не бажаючи бути звинуваченими в узурпації влади, Центральна Рада та її Президія вважали себе органами тимчасовими, які мають за основну мету скликати у найближчий час загальноукраїнський з'їзд, де будуть обрані постійні члени Ради. Делегати на цей з'їзд мали обиратися на демократичних засадах від усіх організацій партій, союзів, товариств України. З'їзд заплановано скликати на Великодні свята 19-21 квітня.

Характерно, що вже на самому початку діяльності Центральна Рада надіслала вітальні телеграми голові Тимчасового уряду князеві Г. Львову та міністру юстиції О. Керенському. У них висловлювалась надія, що «у вільній Росії буде забезпечено усі законні права українського народу» [3, с. 82-84].

22 березня Центральна Рада видала відозву «До українського народу», в якій закликали населення до спокою, недопущення анархії, згуртування, організації політичних, економічних і культурних товариств, творення засад нового, вільного життя, а також перерахування посильних грошових внесків у всеукраїнський національний фонд.

М. Грушевський, президент Центральної Ради, негайно приступив до праці. «З його призначенням, - згадує Д. Дорошенко, - український рух зразу відчув досвідчену і авторитетну руку свого керівника. Ніхто в даний момент не підходив більше для ролі національного вождя, як М. Грушевський, ніхто навіть і рівнятися не міг із ним щодо загальнопризнаного його авторитету і тої поваги, якою його оточувало все українське громадянство» [4, с. 8].

Почав М. Грушевський діяльність з організації регулярного українського періодичного видання «Вісті Української Центральної Ради», потім ще й газети «Нова Рада», щоб населення України мало якусь об'єктивну інформацію про події.

Суспільно-політичне життя, насамперед у Києві, активізувалося. Центральна Рада

проголошувала, що, виконавши волю свого народу, взяла на себе «великий тягар будови нового життя. Однині самі будемо творити наше життя. Отже, хай кожен член нашої нації, кожен громадянин села чи города знає, що настає час великої роботи».

Звертає на себе увагу, що як сама Центральна Рада, так і її органи – Президія, Комітети – були за соціальним складом переважно робітничо-селянськими, за партійним – майже суто соціалістичними. Представників несоціалістичних партій у складі всіх цих органів не було. Введена тільки незначна кількість безпартійних делегатів. Отже, безпартійні та соціалісти. «Проте, Центральна Рада в результаті стала широким, достатньо представницьким органом майже всіх соціальних верств населення України. Це був своєрідний парламент, хоча не зовсім у нинішньому, сучасному розумінні цього слова, парламент дуже специфічний, бо утворений не шляхом загальних виборів, а шляхом «представництва» і коптування.

Яких висновків можна дійти з усього сказаного, які історичні уроки подати на майбутнє?

Історія розвитку усіх без винятку народів є історією боротьби за здобуття чи збереження своєї свободи, незалежності, права на вільний, самостійний розвиток. Основний здобуток, основний атрибут народу чи нації – свобода і незалежність. Потім виступають інші атрибути і проблеми. Втіленням, апогеєм свободи є створення своєї держави. Держава від багатьох тисяч років і донині є єдиним гарантом, реальним оплотом свободи народу, нації (звичайно, тоді, коли вона захищає інтереси всієї нації чи народу). Нація без держави - неповна, незакінчена, хоч би якою численною, працелюбною і багатою не була. Без державності вона приречена на вимирання. Бо існувати в якомусь аморфному, бездержавному стані нація не може, її неминуче захоплять і рано чи пізно ліквідують більш організовані сусіди, держави. Це життєва аксіома, підтверджена всім досвідом існування людства. На сьогодні людство не створило нічого кращого в цьому плані, ніж держава. Отже, кожна нація, якщо хоче нормально, вільно і самостійно жити, повинна мати свою державність. Усі інші «теорії» і вчення, під якою б маркою вони не викладалися, є утопіями або свідомим проявом неоколоніалізму. Лише у власній державі, створеній народом, а не купкою жадібних до влади людей, можна реалізувати найвигідніші умови як для розвитку всього суспільства, так і окремої особи, розвитку загальнолюдської духовності, культури, науки.

Тому не дивним, не випадковим, а закономірним і невід'ємним від природи проявом було прагнення і постійна боротьба українського народу за волю, за свою державу.

Для побудови сильної, незалежної, здорової України, піднесення її авторитету серед інших держав ми маємо досить багато – кількатисячну історію та величезний потенціал, закладений в нас самих і в нашій землі. Нам треба глибше усвідомлювати свою національну ідентичність, неповторність, плекати й оберігати свою мову, культуру, звичаї та історію – історію народу, який перемагав і досягнув того, чого прагнув.

Немає чого тут покладати надії на когось іншого. Як ми самі себе не врятуємо, то ніхто нам не допоможе. Все у цьому Світі, і народи також, підпорядковане законам природи – виживає найсильніший, найприспосованіший, найорганізованіший. Боротьба за існування нині особливо загострюється, ми це бачимо повсюди навколо нас.

Зараз наша сила – в єдності, в консолідації наших сил задля досягнення однієї мети – творіння тієї України, яку ми всі, українці, хочемо бачити.

Усе велике починається з маленького. Хай кожен з нас, покинувши на мить повсякденні проблеми, замислиться: «А що я можу зробити для своєї країни сьогодні?». Хай небагато, хай навіть дрібницю, але ж, як відомо, краплини зливаються в море, і якщо ко-

жен з нас буде робити свої маленькі кроки і ми всі разом будемо рухатися в одному напрямку – то витягнемо наш віз з прірви!

Наша доля і доля наших дітей залежить лише від нас самих. Не будьмо байдужими!

Список використаних джерел:

1. Вівчаренко О.А. Українська Народна Республіка 1918-1923 рр. / Б.Й. Тищик, О.А. Вівчаренко. - Коломия «Вік», 1994.
2. Історія держави і права/ За ред. акад. АПрН України А.Й. Рогожина. – ч 1. – К., 1996.
3. Малик Я. Історія української державності / Малик Я., Вол Б., Чуприна В. – Львів, 1995. - 79 с.
4. Мироненко О.М. Світоч української державності / О. М. Мироненко. – К., 1995.

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
*д.ю.н., професор, дійсний член (академік)
НАПрН України, завідувач кафедри історії
держави і права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету ім.
Я. Мудрого*

У тисячолітній історії державотворення нашого народу 1917 рік посідає визначне місце. Цього року розпочалися історичного значення події Української революції 1917-1921 років, з якою пов'язана визвольна боротьба українського народу за утвердження української державності у формі Української Народної Республіки (УНР) і Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Неперевершена роль у розбудові Української Народної Республіки належить Українській Центральній Раді (УЦР), яка взяла на себе місію національного державотворення у 1917- на початку 1918 рр.

Перемога в Російській імперії Лютневої (1917 р.) демократичної революції відкрила перед патріотичними силами України шлях для відродження української незалежної державності в різних формах. Після революції влада в країні майже вісім місяців належала Тимчасовому уряду Росії, який намагався контролювати територію колишньої Російської імперії, у тому числі і тієї частини України, що довгий час входила до складу цієї імперії. Але в Україні одразу ж після революції розпочався неупинний процес формування власних демократичних суспільно-політичних структур, серед яких провідне місце зайняла створена на цілком легальних засадах Українська Центральна Рада. Вона була заснована в Києві на початку березня 1917 р. як міська громадська організація. У квітні 1917 р. відбувся Всеукраїнський національний конгрес, який обрав новий склад УЦР в кількості 118 осіб, які репрезентували українські губернії, деякі великі українські громади за межами України, а також політичні партії, громадські, культурно-освітні організації. Очолив УЦР Михайло Сергійович Грушевський – український історик, держа-